

УДК: 338.2

Луценко О. М.

ВПРОВАДЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Розвиток соціальної відповідальності бізнесу є дуже затребуваною і досить широко розглядається темою. На сьогоднішній день великі підприємства України мають місце для розгляду даної теми і впровадження її в суспільство. Кожне підприємство доводить, що воно гідно розгляду та розробляє свою соціальну програму для задоволення потреб як своїх співробітників так і населення в цілому. Розглядаючи тему в цілому, хотілося б зупинитися на її концепції.

Вивчення соціальної ролі бізнесу в сучасному суспільстві, соціальної відповідальності, необхідності збільшення соціальних інвестицій, фінансованих бізнесом, придбала сьогодні особливе значення. Її піднімають державні органи та міжнародні організації, самі підприємці, представники громадянського суспільства. Це є наслідком багатьох факторів.

Особливої уваги вимагає зростаюче значення підтримки процесів поповнення людського капіталу, підвищення гармонізації суспільних відносин, більш повного задоволення широкого кола потреб людини і суспільства як для економічного зростання та успішного відтворення власне економічного капіталу, так і для вирішення соціальних протиріч, поява яких незмінно супроводжує економічний прогрес, і підтримання та зміцнення соціальної стійкості суспільства і його динамізму.

В якості теоретичної основи для вивчення і аналізування питання концепції соціальної відповідальності бізнесу ми звернулися як до зарубіжних так і до вітчизняних учених, а саме: Е. Карнегі, М. Х. Мексон, Г. І. Грекова [4, 5], М. Фридман, С. Туркін, Т. Веблен, Д. Белл, Ф. Шамхалов [7], А. Тарасевич та ін. Вони розглядали концепції соціальної відповідальності бізнесу як задоволення потребностей шляхом забезпечення ефективних товарів і послуг, створення робочих місць і збільшення економічного зростання.

На наш погляд, недостатньо уваги приділили концепції підвищення рівня освіти та кваліфікованих фахівців, що обумовило вибір теми.

Метою даної роботи є розглянути розвиток і становлення концепції СВБ. Проаналізувати аспекти взаємозв'язку і відмінностей при вивченні концепції СВБ. Удосконалення поняття концепції.

Концепція соціальної відповідальності бізнесу утвердилася в 1930-х роках. Для прихильників цієї концепції того періоду характерна позиція голови ради директорів компанії «Джонс Менвілл» Л. Брауна. «У результаті еволюції складного індустріального суспільства, – говорив він, – соціальна відповідальність менеджерів відповідно розширилася. Менеджери більше не представляють як колись інтереси лише одних власників. Сьогодні керуючий будь-яким бізнесом підвітний не тільки своїм акціонерам, а й членам своєї робочої організації, своїм клієнтам і громадськості».

Подальший розвиток і активне впровадження дана концепція отримала в післявоєнний період в 50-і рр. ХХ століття під час «холодної війни», розширюючи участь бізнес-спільноти у вирішенні соціальних проблем. Саме в цей час з'явилася перша фундаментальна праця про корпоративну соціальну відповідальність. Х. Р. Боуен у своїй книзі «Соціальна відповідальність бізнесмена» розглянув, як дана теорія може бути поширена на бізнес, а прийняття додаткових зобов'язань з вирішення соціальних проблем при веденні бізнесу може приносити як соціальні, так і економічні вигоди всьому суспільству [1].

Дискусії про роль бізнесу в суспільстві підстобнули події 60–70-х рр. ХХ ст. У 60-і рр. в громадській думці з'явилася опозиція світу бізнесу. На думку М. Х. Мескона протилежні за своїм характером висновки з розуміння концепції соціальної відповідальності породжені спорами про цілі бізнесу [1].

В кінці 60-х років XX століття в розвинених країнах тема соціально-відповідального бізнесу стала все більш обговорюваною, і тому були запропоновані ще кілька концепцій. В цілому всі сучасні концепції соціальної відповідальності бізнесу, з певною мірою умовності, можна звести до наступних основних [4]:

- теорія корпоративного егоїзму;
- теорія корпоративного альтруїзму;
- теорія розумного егоїзму;
- теорія соціально-відповідальної поведінки;
- теорія корпоративного громадянства.

Яскравим представником теорії корпоративного егоїзму є Мілтон Фрідман, який наполягає на тому, що прибуток і вигода акціонерів залишаються головною функцією бізнесу. Він вважає, що підприємство забезпечує робочими місцями найманих працівників, виплачує їм заробітну плату, виробляє затребувану ринком продукцію, забезпечує надходження до державного бюджету податків і вже тим самим виконує свою головну соціальну роль – створення суспільного продукту і національного багатства. Завдання ж держави – забезпечувати за рахунок податків прийнятне існування своїх громадян і забезпечувати умови для безкризового функціонування підприємств. Перенесення на підприємство частини функцій держави в галузі соціальної підтримки громадян чреватий зосередженням у руках менеджменту влади над територією в обхід демократичних процедур обрання та голосування. До того ж, соціальна і економічна відповідальність підприємства знаходяться в нерозв'язних суперечностях: посилення соціальної складової може підрвати економічну функцію, і навпаки [1].

Коротко суть даної теорії висловив Мілтон Фрідман: «Існує одна і тільки одна соціальна відповідальність бізнесу: використовувати свої ресурси та енергію в діях, що ведуть до збільшення прибутку, поки це здійснюється в межах правил гри». Таким чином, єдиною соціальною відповідальністю компанії є збільшення прибутку для своїх акціонерів [7].

Необхідно звернути увагу на те, що такий підхід вірний по відношенню до короткострокових перспектив розвитку підприємства. Неоптимальні витрати по реалізації соціальної відповідальності можуть перешкоджати реалізації основоположною цілі корпорації – максимізації прибутку через зростання трансакційних витрат виробництва. Однак у довгостроковій перспективі із зростанням престижу і, відповідно, легітимності корпорації в очах громадськості, виборних політичних і адміністративних владних структур ці витрати багаторазово окупаються. Так, серед користі від такої діяльності слід вказати на зменшення витрат, необхідних для захисту перед законодавчими та виконавчими органами влади, скорочення наслідків дорогого обходять державного втручання, втрат від псування майна підприємства в результаті соціальних заворушень і т. д. Важливе значення для стимулювання соціальної діяльності бізнесу має забезпечення державою необхідних законодавчих рамок і умов для прибутковості «соціальних інвестицій». Таким чином, така діяльність корпорацій позитивно відбивається на стабільності та ефективності її положення, що дозволяє розглядати публічні вкладення корпорації як соціальну діяльність, що знижує ризики і дозволяє у довгостроковій перспективі максимізувати загальний розмір прибутку [4].

Теорія корпоративного альтруїзму прямо протилежна теорії М. Фрідмана, згідно з якою компанії зобов'язані вносити істотний внесок у підвищення якості життя населення країни. Вона підтримується Комітетом з економічного розвитку США, який, при розгляді питання про зміст і шляхи реалізації соціальної відповідальності бізнесу, в 1971 р висунув концепцію трьох концентричних кіл: внутрішнього, середнього і зовнішнього.

Внутрішнє коло включає в себе економічні обов'язки корпорації перед суспільством щодо ефективного виробництва товарів і послуг, створенню робочих місць та забезпеченню стійких темпів економічного зростання. Середнє коло припускає, що виробничі функції не можуть бути ізольовані від мінливих соціальних цінностей і пріоритетів, що передбачає відстеження не тільки змін на рівні контрольованого сектора ринку, але і в суспільстві в цілому, що необхідно для виявлення стратегічних орієнтирів розвитку. В якості конкретних дій перед-

бачається моніторинг впливу діяльності підприємства на навколишнє середовище, розширення сфери найму за рахунок залучення на роботу представників соціально обділених груп, поширення поваги до людських цінностей, облік очікувань споживачів і т. д. Зовнішнє коло охоплює «виникають і ще не ясні обов'язки» бізнесу, які передбачають його «активну участь у поліпшенні навколишнього середовища», як, наприклад, членство вищого управлінського персоналу в різних формах громадського впливу – об'єднаннях, виборних структурах, благодійних організаціях і т. п. [5].

У заяві Комітету простежується вплив концепції «освіченої вигоди», заснованої на визнанні глибокої взаємозалежності бізнесу та суспільства. «Сьогодні широко визнано, – говорилося в заяві, – що інтереси корпорації тісно пов'язані з добробутом суспільства, невід'ємною частиною якого є бізнес ... Зростає розуміння того, що корпорація залежить від прихильного ставлення суспільства, яке може підтримати або підірвати її існування шляхом громадського тиску на уряд». Тому, як підкреслювалося в заяві, «з точки зору «освіченої вигоди» корпорації необхідно сприяти суспільному добробуту» [2].

Важливість даної заяви визначається також і тим, що в ньому були систематизовані обов'язки бізнесу, що враховують висунуті ООН принципи [2]:

– необхідність участі в освіті, як факторі підвищення якості робочої сили. У галузі освіти, бізнесу пропонувалося взяти на себе такі обов'язки: пряма фінансова допомога школам, включаючи стипендії, дотації та внесення плати за навчання; сприяння збільшенню шкільних бюджетів; надання обладнання та кваліфікованого персоналу; консультативна допомога та інше сприяння при складанні шкільних програм; будівництво нових шкіл та управління їх справами; допомога в управлінні справами та фінансуванні коледжів.

Міжнародні дослідження якості вищої освіти засвідчують, що показники якості вищої освіти України є доволі неоднорідними. З одного боку за кількісним показником – охоплення вищою освітою – Україна перебуває в числі перших 10–15 країн світу. Доволі високі показники має математична і природнича освіта – Україна посідає тут місце не нижче 50-го. За якістю освіти з менеджменту місце України коливається біля сотого.

В наступній таблиці вказано рейтингові позиції України за складовими Глобального індексу конкурентоспроможності (дослідження Світового економічного форуму).

Таблиця 1

Рейтингові позиції України за складовими Глобального індексу конкурентоспроможності

	2010 – 2011 навчальний рік	2011 – 2012 навчальний рік	2012 – 2013 навчальний рік	2013 – 2014 навчальний рік	2014 – 2015 навчальний рік	Абсолютне відхилення 2014–2015 н.р. / 2010–2011 н.р.
Якість системи освіти в цілому	56	62	70	79	72	16
Стан вищої і професійної освіти (в цілому)	46	51	47	43	40	-6
Якість освіти з менеджменту бізнесу	108	116	117	115	88	-20
Якість початкової освіти	49	52	43	37	40	-9
Якість вищої математичної і природничої освіти	42	36	34	28	30	-12
Охоплення вищою освітою	8	7	10	10	13	5
Кількість країн, які брали участь в дослідженні	139	142	144	148	144	5

*Джерело: Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 року

Невисокий міжнародний рейтинг системи вищої освіти показують і дані про іноземних студентів. Так, Україна посідає, за даними Євростату та Держстату України за 2012 рік 30-е місце за часткою іноземних студентів у загальній чисельності студентів українських закладів вищої освіти (ЗВО).

Таблиця 2

Відсоток іноземних студентів у загальній чисельності студентів європейських країн за 2012 рік

Ліхтенштейн	88.33	Чеська Республіка	8.96	Італія	4.04
Люксембург	51.59	Нідерланди	7.87	Болгарія	3.96
Кіпр	26.88	Норвегія	7.74	Словенія	3.17
Швейцарія	23.81	Португалія	7.34	Румунія	2.87
Велика Британія	22.79	Ірландія	6.21	Латвія	2.80
Австрія	20.37	Фінляндія	5.71	Україна	2.77
Ірландія	14.38	Угорщина	5.30	Македонія	2.17
Франція	11.82	Іспанія	4.98	Литва	1.93
Данія	11.74	Мальта	4.84	Польща	1.29
Бельгія	11.70	Греція	4.37	Туреччина	0.89
Німеччина (в межах до 1990 року)	9.78	Словаччина	4.29	Хорватія	0.66
Швеція	9.33	Естонія	4.17		

*Джерело: Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 року

Серед іноземних студентів в Україні переважають вихідці з колишніх радянських республік: Туркменістану, Азербайджану, а також вихідці з Китаю, Індії, Нігерії, Іраку. Водночас кількість українських студентів, які навчаються лише у європейських країнах, протягом останніх п'яти років збільшилась на третину.

У свою чергу соціологічні дослідження (Фонд «Демократичні ініціативи»), проведені в Україні, вказують на невисоку оцінку якості вищої освіти, слабкий зв'язок вищої освіти з ринком праці. Половина опитаних вважають, що вища освіта потребує реформування.

На запитання: «Як би Ви загалом оцінили якість вищої освіти в Україні?» найбільшу кількість відповідей було віднесено до позначки «середня» з показником 44,9 %.

Проаналізувавши рівень освіти в Україні можна, однозначно сказати, що вона знаходиться на стадії, коли рівень освіти має бути вдосконалений і покращений, країна зі свого боку повинна забезпечити зменшення коруптованості і збільшення заробітної плати особам у сфері освіти.

– забезпечення зайнятості та перманентна перепідготовка робочої сили, як джерело зростання продуктивності праці.

За даними дослідження, проведеного українським відділом Міжнародного кадрового порталу HeadHunter Україна, середня кількість претендентів на одну вакансію (hh.індекс) в Україні в 3 кварталі 2014 року складає 5,1, в Києві – 5,6.

В цілому по Україні найбільшим попитом серед роботодавців користуються спеціалісти зі страхування і робочі. На одне робоче місце претендує 0,7 і 0,9 пошукачів відповідно. Найбільша конкуренція спостерігається серед пошукачів без досвіду роботи, студентів – на одну вакансію 11,1 претендентів, спеціалістів у сфері фінансів – 9,5 і юристів – 9,4 [3].

– дотримання громадянських прав і рівних можливостей як умови мінімізації соціального ризику.

Щоб громадянське право було розвиненим і успішно розвивалося, для цього потрібно активно працювати в галузі економіки.

Приклад цього можна порівняти рівень латки і потреба людини.

Проаналізувавши дані можна побудувати діаграми і порівняти рівень потреб і рівень заробітної плати, виходячи з того, що в 2011 році мінімальна заробітна плата становила на 01.01. – 941,0 гривні, у 2012 році на 01.01. – 1 073 гривні, в 2013 році на 01.01. – 1 147,0 гривні. [3].

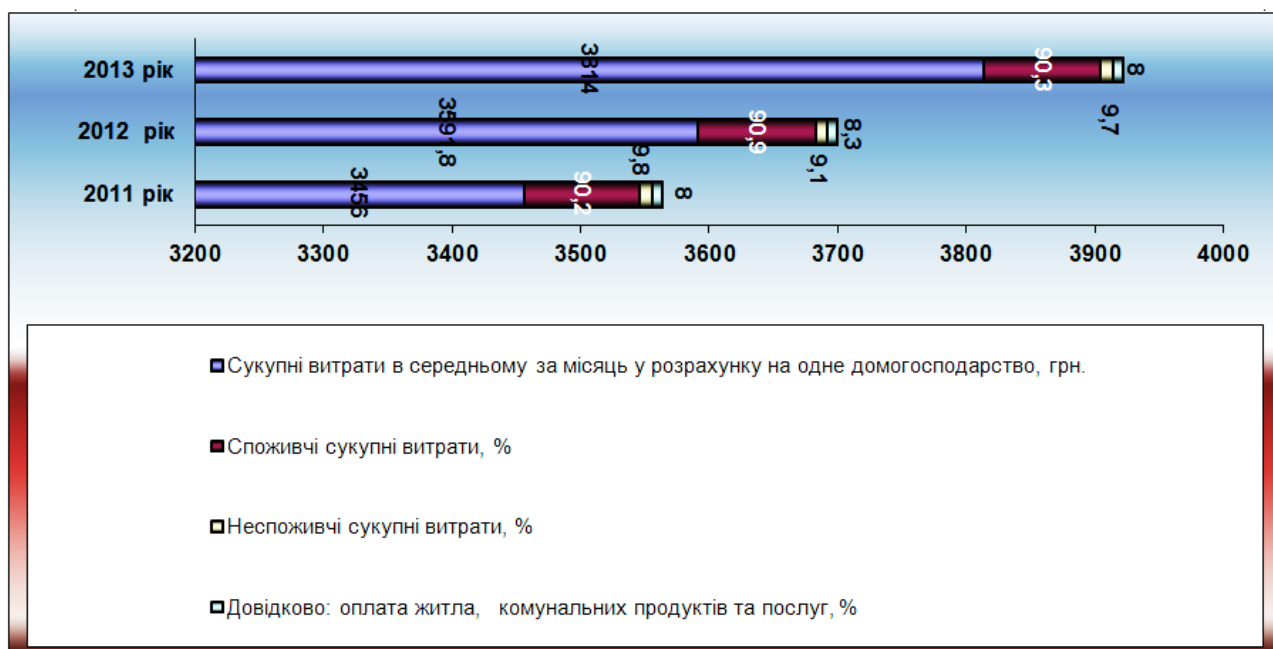

Рис. 1. Аналіз розрахунків витрат за 3 роки на 1 домогосподарство (складено самостійно дані з <http://www.ukrstat.gov.ua>)

На розв'язання проблеми бідності спрямована Державна цільова соціальна програма подолання та запобігання бідності на період до 2015 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 31 серпня 2011 р. № 1057.

– оновлення та розвиток міст, як передумов індустріального та постіндустріального розвитку суспільства.

Особлива роль в системі ринкових та інституційних механізмів стимулювання економічного зростання на місцевому рівні належить фінансовим та інвестиційним важелям. Посткризовий період економічного розвитку висуває на порядок денний питання пошуку нових механізмів досягнення стабільного економічного розвитку регіонів та громад, пошуку важелів для забезпечення економічного зростання на місцевому рівні.

– зменшення забруднення навколишнього середовища, збереження природних ресурсів і створення умов для відпочинку, медична допомога як основа відтворювальних процесів на підприємствах.

– щільність викидів від стаціонарних джерел забруднення у розрахунку на квадратний кілометр території країни склала 7,2 т забруднюючих речовин, а на душу населення – 95,1 кг. Проте, в окремих регіонах ці показники значно перевищили середній рівень по країні. Зокрема, у Донецькій області обсяги викидів у розрахунку на 1 кв. км були більшими у 8,0 разів, а на душу населення – у 3,6 рази, Дніпропетровській – відповідно у 4,2 та 3,1, Луганській – у 2,3 та 2,1, Івано-Франківській – у 2,0 та 1,5 рази більше. Підприємствами м. Києва у розрахунку на 1 кв. км території було викинуто 39,3 т забруднювальних речовин, що перевищило середній показник по країні у 5,5 рази [3].

– розвиток культури і мистецтва, як форм розвитку людського капіталу.

Таблиця 3

Динаміка розвитку інтелектуального дозвілля

Рік	Кількість театрів	Кількість відвідувань театрів за рік, млн.	Кількість концертних організацій	Кількість слухачів на концертах за рік, млн.	Кількість музеїв	Кількість відвідувань музеїв за рік, млн.
2011	133	6,7	82	4,1	570	21,8
2012	132	6,7	88	4,6	592	22,4
2013	133	6,9	85	4,6	608	22,3

* таблицю побудовано на основі даних <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Проаналізувавши дані, ми бачимо, що на сьогоднішній день більшу частину часу українці проводять біля телевізорів і комп'ютерів, тим самим інтелектуальний рівень розвитку населення стає все нижче. Населення нашої країни воліє подивитися телевізор або яку-небудь телепередачу, а не прочитати книгу.

Розглянувши більш детально концепції СВБ пропонуємо впровадити концепцію соціально-відповідального альтруїзму, в якій пов'язані сфери якості життя населення, освіта, виробництво товарів та послуг та боротьба за соціальний статус.

Поєднавши ці сфери послуг можна однозначно сказати, що дана концепція буде більш ефективною та міститиме більш якісний рівень як підготовки так і впровадження.

Ціллю даної концепції є визначення ефективних напрямів підвищення соціального та економічного статусу країни та регіону.

Для досягнення цілі концепції необхідно вирішити наступні завдання:

- Виявити рівень соціального розвитку країни, регіону.
- Виявити параметри ефективності соціально-економічної ефективності які відображають економічне, соціальне та політичне обґрунтування країни, регіону.
- Встановити зв'язок між державним фінансування вищої освіти та процесом підвищення екології регіону.
- Проаналізувати ефективність виробництва більш якісних товарів та послуг на розвиток економіки регіону, країни.

Впровадивши дану концепцію ми матимемо наступні результати:

1. соціально відповідальний рівень життя населення – підвищуючи рівень населення кожна людина буде соціально-відповідальна перед містом, регіоном, державою. Таким чином виходить що забезпечуючи якісний рівень життя за допомогою освіти, працевлаштування та гідної зарплатні, кожна людина зобов'язується бути соціально відповідальною перед відповідальним органом влади.

2. соціально-відповідальна освіта – мається на увазі, що при навчанні в вищому навчальному закладі на бюджетній основі під час проходження практики, студенти зобов'язуються пройти практику (відпрацювати) на розвиток соціального середовища міста, а саме на підвищення рівня екології, благодійності та соціального захисту.

3. удосконалення ефективного виробництва товарів та послуг задля підвищення соціального та економічного статусу. Підприємствам-виробникам пропонується дана концепція для підвищення конкурентоспроможності, яка в свою чергу базується на підвищенні рівня продажів та кількості вироблених товарів. Рівень конкурентоспроможності завжди залежить від якості товарів та соціального кола споживачів.

ВИСНОВКИ

В ході написання статті було розгляну концепції СОБ, які були затверджені у глобальному Договорі ООН. При аналізі рівня освіти та рівня кваліфікованих фахівців, можна, однозначно сказати, що рівень освіти в Україні, що ми знаходиться на стадії, коли рівень освіти має бути вдосконалений і покращений, країна зі свого боку повинна забезпечити зменшення корумпованості і збільшення заробітної плати особам у сфері освіти.

Також за даними досліджень можна зробити висновок про те, що поки в країні відбуваються військові дії, нестабільність, спад економіки, дефолт, то розвитку як такого в напрямку поліпшення зайнятості населення відбуватися не буде. Так як засобу які є в державному бюджеті не є достатніми для реалізації даної концепції.

Наприкінці даної статті, підіб'ємо підсумок, що дана тема вивчається давно, багато вчених вели і далі продовжують вести суперечки, активно доводячи свої точки зору та своє бачення визначенню. В свою чергу ми також внесли своє бачення визначення концепції СВБ.

Концепція СВБ – це вивчення видів СВБ і прийняття активної участі в її реалізації, для задоволення потреб не тільки людських, а й для поліпшення життєдіяльності населення, удосконалення екології та філантропії навколишнього регіону, відповідно чинного законодавства та стандартів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Camenisch, PF *Business Ethics: On Getting to the Heart of the Matter* // *Business and Professional Ethics Journal*. – 1981. – № 1 – P. 17.
2. Friedman M. *The Social Responsibility of Business is to Increase its Profits* / M. Friedman // In: *A Managerial Odyssey. Problems in Business and its Environment*. Reading (Mas.), 1975. – P. 13.
3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.
4. *Взаємодія підприємницьких структур, влади і населення в системі соціального партнерства : колективна монографія* / Г. І. Грекова, М. В. Ківаріна, А. В. Кузьмін, К. А. Руденко – НовГО імені Ярослава Мудрого – Великий Новгород, 2010. – 204 с.
5. Грекова Г. І. Роль корпоративної соціальної відповідальності в суспільному розвитку / Г. І. Грекова // *Економіка російських регіонів: теоретичні та практичні підходи до вирішення актуальних проблем розвитку*: Збірник тез науково-практичної конференції. Цитата – Великий Новгород, 2006. – С. 49–50.
6. Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» // Урядовий кур'єр (26 квітня). – 2000. – 110 с.
7. Шамхалов Ф. *Держава і економіка. Влада і бізнес – 2-е вид., Перераб. і доп.* / Ф. Шамхалов. – М. : ЗАТ «Видавництво «Економіка», 2005. – 718 с.